

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

TÉZISFÜZET

Shkendije Geci Sherifi:

Egy új független állam kül- és biztonságpolitikájának formálása

Koszovói esettanulmány

című PhD értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Szenes Zoltán

egyetemi tanár

Budapest, 2019

1. Bevezető

A dolgozat fő célja elemezni a fegyveres erők létrehozásának egy meglehetősen új koncepcióját egy újonnan függetlenné vált államban, valamint megvizsgálni annak átalakulási lehetőségeit az euro-atlanti struktúrák integrációjával kapcsolatban, a biztonsági stratégia létrehozásával összefüggésben. Szintén cél tanulmányozni az erős nemzetközi jelenlét hatását egy állam biztonságára és a biztonsági stratégia megfogalmazására, valamint vizsgálni, hogy az ilyen jelenlét miként befolyásolja általában a regionális biztonsági dinamikát, továbbá Koszovó és szomszédai viszonyát. A gyakorlati tapasztalatokkal összefüggő tudományos kutatás alapján, figyelembe véve a stratégia kialakításának fontosságát, az elsődleges cél egy eredeti „értékelési keret” létrehozása volt, ami eszközként szolgál a biztonsági stratégia nyomon követésére és értékelésére, valamint áthidalná a különbségeket a biztonsági tanulmányok elméletei és a gyakorlat között. E a kereten keresztül a Nemzeti Biztonsági Stratégiát a biztonság három szintjén- *az egyéni, az állami és a nemzetközi* – lehet értékelni, amelyek olyan biztonsági szektorokat foglalnak magukban, mint a *politikai, katonai, gazdasági, társadalmi és környezeti* szektor. Ezenkívül a kifejlesztett értékelési rendszernek sokoldalú hatása lesz, mivel azonosítja a végrehajtás során felmerülő problémákat, akadályokat és potenciális veszélyeket, és foglalkozik azokkal a következő stratégia megfogalmazása során. A cél az volt, hogy az elméleti kutatásokon túl egy olyan mechanizmust hozzak létre, amely végső soron növeli az átláthatóságot és az elszámoltathatóságot, egyben erősíti az érintett intézményeket is. A projekt feltérképezte a Nemzeti Biztonsági Stratégia kidolgozásakor alkalmazott főbb koncepciókat, folyamatokat és eszközöket, valamint azt, hogy e stratégiát miként lehet objektívan értékelni és szélesebb összefüggésben alkalmazni. Ezen kívül meghatározta annak fontosságát, hogy miért volt szükség a már említett három szint, az egyéni, állami és a nemzetközi szint, bevonására az értékelési és az ellenőrzési folyamatba.

1.1. Tudományos probléma megfogalmazása

A Nemzeti Biztonsági Stratégia kialakítása meglehetősen nehéz feladatnak bizonyult az újonnan függetlenné váló államok számára, mivel gyakran ezek a törekeny államok érzékenyek a politizálásra, lehetőség van az állam foglyul ejtésére nem kívánatos erők által vagy egy harmadik fél dominanciája miatt nehéz kiépíteni a szuverén állami struktúrákat. Koszovó esetében is hiányzott a megfelelő cselekvési terv a biztonsági stratégiának a világos célokkal való megfogalmazásához, valamint szintén hiányzott az adott stratégia megfelelő nyomon követésére és értékelésére szolgáló objektív mechanizmus. Soha nem tudjuk meg, hogy a biztonsági stratégiák milyen mértékben és módon lehetnek sikeresek (vagy fulladhatnak kudarcba), ha nincs egy olyan objektív mechanizmus, amely nemcsak a végrehajtást értékelné rendszeresen, hanem a következő stratégia megfogalmazásának lehetséges nehézségeit is kezelné. Fontos az is, hogy a stratégia megfogalmazása mentes legyen bizonyos politikai okoktól vagy egy harmadik befolyásos fél uralmától. A másik probléma Koszovó önállóságánál, hogy az ország biztonsági fogyasztónak minősül. A biztonsági intézmények felépítésének előrehaladásával és jelenleg a fegyveres erők, mint az államiság megkülönböztető pillérével, Koszovónak meg kell változtatnia ezt a státuszt és átalakulnia biztonsági fogyasztóból biztonsági szolgáltatóvá. Egy meglehetősen összetett helyzetről van szó, amikor egy független államot, mely nem régóta rendelkezik katonai erővel, továbbra is olyan nemzetközi szövetség védi, mint a NATO. Ez végül felveti a

nemzetközi oltalom visszavonásának problémáját, és azt a kérdést, hogy mikor van megfelelő idő az ilyen fellépéshez.

1.2. Kutatási célok

A kutatás fő céljai elsősorban a következők voltak:

Konceptcionális elemzés nyújtása a fegyveres erők felállításáról az újonnan függetlenné vált államokban az átalakulási kilátások és a stratégia vizsgálatával;

A nemzetközi szervezetek összetett kapcsolatának elemzése két szempontból, egyrészt a koszovói jelenlétükben, másrészt pedig Koszovó azon törekvései és elsődleges céljai alapján, hogy olyan nemzetközi szervezetek tagjává váljon, mint például az Európai Unió, a NATO, az ENSZ és az EBESZ.

Egy innovatív eszköz kifejlesztése, nevezetesen a Nemzeti Biztonsági Stratégia megfigyelésére szolgáló „értékelési keret” kidolgozása a meglévő biztonsági elméletek alapján és gyakorlati alkalmazásban, az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása a Nemzeti Biztonsági Stratégia megfogalmazása és értékelése szempontjából. Egy új értékelési rendszer létrehozása, amely független a politikai szereplőktől vagy más befolyásoló hatalmaktól, például erősebb államoktól vagy nemzetközi vállalatoktól, amelyek az érdekeiket előmozdító stratégiában politikát sürgethetnek. Ez a módszer az „értékelési keret” révén elősegíti a különféle biztonsági szereplők, különösen a szakértők bevonását, a megfigyelési és az értékelési folyamatba.

2. Módszertan és hipotézisek

2.1. Kutatási módszerek

Kutatásra és elemzésre, adatgyűjtésre és egy új, alkalmazható eszköz kidolgozására a biztonsági stratégia értékeléséhez vegyes módszertani kutatásokat használtam. A vegyes módszer alkalmazása megfelelőnek bizonyult ehhez a tanulmányhoz, mivel lehetővé teszi a kvantitatív és a kvalitatív adatok integrálását, és mint ilyen, megteremti a konzisztenciát a kutató munkában, gazdagítja az elemzést, ugyanakkor lehetővé teszi a rugalmasságot több módszer alkalmazásában. Ezenkívül lehetővé teszi az olyan kvantitatív eszközök alkalmazását és fejlesztését, amelyek pontos értékelést nyújtanak az adott környezetben. A kvantitatív és kvalitatív megközelítés beillesztése a tanulmányba elméleti motivációt vett alapul, s hozzájárult egy olyan eszköz kidolgozásához, amely a gyakorlatban alkalmazható a biztonsági stratégia kiértékeléséhez és továbbfejlesztéséhez.

A kutatás sokféle forrásból nyert információkon alapul, melyek kritikusan kezelték a biztonsági elméleteket Koszovó esetében:

- a) **Elméleti rész** – Ez a rész a témához kapcsolódó különféle könyvekből, folyóiratok cikkeiből és a szakértői beszámolókból származik. Ezen forrásokból épül fel a dolgozat elvi alapja és fő érvei.
- b) **Elsődleges források anyaga** – Olyan források, mint dokumentumok, törvények, rendeletek, stratégiák, elemzések, valamint a helyi és a nemzetközi szervezetek jelentései, ajánlások, javaslatok és áttekintések, melyeket felhasználtam, részletes

elemzésre kerülnek a kutatás során, mivel nagyon fontos információkat nyújtanak nemcsak az elméleti háttér felépítéséhez, hanem az „értékelési keret” kidolgozásához is. Számos belső dokumentumhoz és áttekintéshez való hozzáférés felbecsülhetetlennek bizonyult, mivel lehetővé tette számomra a téma mélyreható tanulmányozását. Ezeket az elsődleges forrásanyagokat kritikai és tartalmi elemzéssel vizsgáltam, kiegészítve a másodlagos forrásokat azzal a céllal, hogy világosabb képet kapjak a felmerülő kérdésekről.

- c) **Interjúk és szakértőkkel való konzultáció** – Az interjúk e tudományos munka rendkívül fontos részét képezik, mivel jelentősen hozzájárulnak az átfogó elemzéshez. A kvalitatív és a kvantitatív módszerekkel foglalkozó rész az elmélet alapján épül fel, amely három biztonsági szintet tartalmaz: egyéni, állami és nemzetközi biztonságot, melyek mindegyikét az interjúalanyok külön-külön képviselik. Az interjúalanyok a civil társadalom, a politikai és a nemzetközi szint képviselőiből kerültek ki. Az állami szinten, a politikai szint mellett, szakmai interjúalanyokat is megkérdeztem. Annak ellenére, hogy strukturált interjúkérdéseket készítettem, az interjú során a beszélgetés folyamatától és dinamikájától függően, néha a vártnál szélesebb körű betekintéshez jutottam. Időnként nehézségekbe ütköztem, ugyanis néhány interjúalany vállalta, hogy írásban válaszolnak a kérdéseimre, mivel nem engedték meg, hogy jegyzeteket készítek vagy rögzítsem a beszélgetést, de soha nem kaptam meg az írásos feleletüket. Érdeemes megemlíteni, hogy nem minden interjú került bele a tanulmány szövegébe.
- d) **Kvantitatív megközelítés** – Az elméleti ismeretekből, a szakértői beszélgetésekből, valamint személyes részvételből, megfigyelésekből és tapasztalatokból kiindulva kidolgoztam egy értékelési eszközt kvantitatív módszerek alkalmazásával. Az eszköz létrehozásának célja az, hogy a gyakorlatban is alkalmazhatóvá váljon. Tekintettel átfogó jellegére, és arra, hogy számos összetevőt foglal magába, ezt az eszközt „értékelési keretnek” neveztem el.

Az „értékelési keret” a következőket foglalja magába: új felmérés és az ehhez használt értékelési skála. Ezen felül három statisztikai kategória létezik a felmérésből származó adatok feldolgozására: a lényeges, a végrehajtási és a költségvetési.

2.2. Az elemzés metodikája

Ennek a tanulmánynak az egyik legfontosabb része az az elmélet és gyakorlat közötti szakadék áthidalására irányuló törekvés, még pontosabban az elméleti ismereteknek a kül- és biztonságpolitika alakításában való alkalmazása, amely gyakorlati felhasználást fog biztosítani az intézményi életben. Ennélfogva a keretelemzések során a kulcsfontosságú biztonsági elméleteket és azok helyzetét szekvenciálisan elemezték, de ami fontosabb, hogy korlátozzák az alkalmazhatóságot Koszovó esetében. Az ide vonatkozó elméleteket ennek a kutatásnak az összefüggésében vizsgáljuk, és a választott elmélet jelentőségét, mely a koppenhágai iskolán alapszik, ami ennek a tanulmánynak a bázisául szolgál és Koszovó esetében a legalkalmazhatóbbnak bizonyult. Megvizsgáltam a biztonsági tanulmányok és a nemzetközi kapcsolatok fő elméleteit, nevezetesen a realizmust, a liberalizmust, a konstruktivizmust, mivel mindegyik értékes betekintést nyújt az aggályos területeken való alkalmazásuk szempontjából, csak úgy, mint az újonnan függetlenedett államok politikai kialakításának korlátai szempontjából és főként Koszovó esetében.

Bár a realizmus, és annak különféle ágai, alkotja a nemzetközi kapcsolatok elméletének és a biztonsági tanulmányoknak fő irányvonalát, alkalmazása korlátokkal és hiányosságokkal lehetséges csak. Noha ennek az elméletnek a tanulságait, és azok bármely pontjában a politika széles értelemben vett megközelítését, a hatalomra nagy hangsúlyt fektetve oktatják, mégis néha elveszik a valódi cél a gyakorlati alkalmazhatóság tekintetében. Pontosabban, a klasszikus realizmus hajlamos arra, hogy nagyon elméletivé váljon, és a nagy képre koncentrál abban az értelemben, hogy olyan nagy, történelmi mintákra összpontosít, amelyek a filozófia révén megmagyarázhatóak. Ugyanakkor a realizmus tanításainak hazai alkalmazása nagyon nehéz az olyan új körülmények között, mint például Koszovó esetében.

Másrésről, a neorealizmusnak van egyfajta hajlama, annyira egyértelművé képes válni a tudományos módszertanában, hogy alkalmazható olyan újonnan függetlenedett államokra, mint például Koszovó. Már a kezdetektől átfogó kutatásra van szükség ahhoz, hogy Koszovó esetében fel tudjuk vázolni az ország profiljának megfelelő elméletet, vagy meg tudjuk fogalmazni számos olyan kérdést, amelyek segítenek a valós jellemzők feltárásához.

A realizmusnak vitathatatlan jelentősége van az érdekek és a hatalomról szóló tanításokban, ugyanakkor mivel szerettem volna megvitatni az újonnan függetlenné vállalt állam, Koszovó biztonsági stratégiájának sajátosságait, más elméleteket is felhasználtam annak érdekében, hogy megvizsgálhassam azok (nem) alkalmazható jellemzőit. Egy biztonsági elmélet elemzésekor, értékelésekor és megfogalmazásakor figyelembe kell venni a realizmust, míg a többi elmélet akkor hasznosabb, amikor a stratégiát vizsgáljuk specifikusabban.

Feltéve, hogy ebben a tanulmányban megpróbálom összevonni az összes releváns elméletet a korábbiakban kifejtett legjobb gyakorlati felhasználással, a fentebb megvizsgált elméletek a gyakorlati alkalmazás szempontjából nem tűnnek a legmegfelelőbbnek Koszovó esetében. Ugyanakkor a koppenhágai biztonsági iskola megalapozta a dolgozat legfontosabb részét, azaz a nemzeti biztonsági stratégia „értékelési keretének” kidolgozását. Összegezve, a Koppenhágai Iskola által kínált egyik újdonság a biztonság öt fő szektorra történő kiterjesztése, ennek megfelelően a biztonság hagyományos megnyilvánulása két fő szektorra esik: a katonaira és a politikaira. Ez az öt szektor megjelenik az általam kidolgozott „értékelési keretben”, mivel mindegyik alkalmazható Koszovó esetében. Éppen ezért az összes szektor be van építve, így egy átfogó értékelési jelentés kapunk. Ez teljesen összhangban van a világ fejlődő biztonsági dinamikájával és problémáival, és mint ilyen, az iskola által kínált egyéb szektorok lehetővé teszik az adott területből fakadó biztonsági kihívások megfelelő kezelését.

2.3. Hipotézisek

A kutatás az alábbi hipotéziseken alapul:

Hipotézis 1:

Miután a Koszovói Parlament jóváhagyta a hadsereg létrehozásáról szóló döntést, a KSF átalakulási folyamatát három törvény szabályozza: a koszovói biztonsági erőkről szóló törvény, a KSF szolgálatáról szóló törvény és a Védelmi Minisztérium törvénye, amelyeket a Koszovói Köztársaság parlamentje fogadott el. Az Alkotmánynak és az utóbbi törvényeknek megfelelően a Védelmi Minisztérium stratégiai szinten kidolgozza és végrehajtja az általános országvédelmi politikát, valamint gyakorolja feladatait és hatásköreit. Az átalakulása törvényes, legitim és nem nevezhető problémásnak. A KAF ezen átalakulás révén történő létrehozása és fejlesztése megeremtette a biztonság szilárd alapjait, ahogy ez minden független államban így van, megerősítve szuverenitását és javítva az

általános biztonsági helyzetet az emberek államba és az állami intézményekbe vetett bizalmának növelésével. A KAF jelentős lépés azon az úton, hogy Koszovó biztonsági fogyasztóból biztonsági szolgáltatóvá alakuljon át.

Hipotézis 2:

A nemzetközi szervezetek alapvető szerepet játszottak a koszovói biztonsági struktúra létrehozásában és felépítésében. A koszovói biztonságpolitika kialakítását és irányítását a háború vége után elsősorban a nemzetközi szereplők végezték, majd fokozatosan ruházták át ezt a feladatot a koszovói biztonsági intézményekre. Ennek és a nemzetközi szervezetek, különösen a NATO, hosszú évekig tartó folyamatos erőfeszítéseinek eredményeként a koszovói biztonsági erők megkezdték a katonai erő létrehozásának (átalakulásának) folyamatát. Tekintettel arra, hogy a biztonsági helyzet fokozatosan javult, a NATO a KFOR erőkiejtését és struktúráját hozzáigazította a kisebb, rugalmasabb és kevesebb feladattal járó erők felé. Minél több biztonságot nyújtanak a helyi intézmények, annál kevésbé válik szükségessé a nemzetközi jelenlét. Figyelembe véve, hogy Koszovó nemzeti biztonsága szorosan kapcsolódik a regionális és az euro-atlanti biztonsághoz, a Koszovói Köztársaság elkötelezett amellett, hogy elősegítse a NATO-csatlakozás felé vezető utat. Koszovó célja a biztonsági szektor megerősítése a NATO és az EU közötti, a védelem és a biztonság terén folytatott együttműködésen alapuló politikán keresztül, egyértelműen a regionális biztonsági kezdeményezésekkel való együttműködésen és integráción keresztül. Egyértelmű, hogy ezekbe a struktúrákba való integráció jelentősen javítaná a koszovói biztonsági helyzetet. Ugyanakkor a sajátos politikai helyzet miatt ez az integráció jelenleg és a belátható közeljövőben valószínűtlennek tűnik, mert ezekben a szervezetekben még számos nem elismerő állam van,

Hipotézis 3:

A jogi változások a Koszovói Biztonsági Tanácsot (KSC) is érintik, mint a nemzeti biztonsági stratégia kidolgozásáért felelős fő szervet. A KSC felel a stratégia nyomon követéséért és értékeléséért is. Célszerű belefoglalni az „értékelési keretet” a koszovói stratégia megfogalmazásába, mivel a jelenlegi folyamatnak nincs külön mechanizmusa vagy eszköze a stratégia nyomon követéséhez. Mint ilyen, a folyamatnak nincs objektivitása és átláthatósága, mivel nagyon korlátozott számú érdekelt fél vesz részt a biztonsággal kapcsolatban mind az értékelési folyamatban, mind pedig az új biztonsági stratégia későbbi megfogalmazásában. Az „értékelési keret” beépítése a három biztonsági szint érdekelt feleit bevonja az értékelési folyamatba, és mint ilyen, bizonyos mértékű befolyást kínál számukra a következő stratégia megfogalmazásában, javítja az átláthatóságot és az objektivitást, valamint növeli a professzionalizmust az egész folyamat során. A három szint által megadott adatok mind hozzájárulnak a biztonsági helyzet javításához. Az első szintű adatok javítják a biztonsági helyzetet azáltal, hogy áthidalják a szakadékot az ország lakossága által fontosnak tartott és az állam által észlelt biztonságot fenyegető tényezők között. A második szint hozzájárulása rávilágít a biztonságot fenyegető lehetséges veszélyek mintáira, amelyeket az állam és az állami szintű szakértők érzékelnek. A harmadik szint lehetővé teszi a nemzetközi szereplőknek, hogy tükrözzék a stratégiának és a politikának a régióra és a nemzetközi szintre gyakorolt hatásait, javítja a biztonsági helyzetet azáltal, hogy a következő stratégiában elkerüli a biztonságot aláásó politikai megoldásokat helyi, regionális és nemzetközi összefüggésekben. Ez elkerülhetetlenül lehetővé teszi, hogy minden következő stratégia figyelembe vegye a korábbi stratégiák erősségeit és hiányosságait, mindegyiket eredményesebbé, átláthatóbbá és kontextusba illeszthetőbbé tegye az előzőnél.

3. A kutatás struktúrája

A dolgozat hét fő fejezetből, valamint a fejezetek témáit taglaló részekből áll.

Az első fejezet egy átfogó bevezetéssel és probléma-meghatározással kezdődik, majd a vonatkozó irodalom áttekintésével folytatódik, amely magába foglalja a biztonsági stratégia megfogalmazásáról szóló legújabb irodalmat, különös tekintettel Koszovó esetére. Ezután bemutatásra kerülnek a kutatási kérdések és célok, a hipotézisek és a módszertan. Tekintettel arra, hogy a tanulmány vegyes kutatási módszereket alkalmaz, a felhasznált módszerek indoklását is beillesztettem a leírásba. A kvalitatív módszerek mellett kvantitatív módszereket is beépítettem a tanulmányba, melyek elősegítették egy innovatív eszköz kifejlesztését, amely gyakorlati alkalmazásra kerül.

A második fejezet egy elméleti keretet mutat be. Ez magába foglalja a biztonság elméleteinek elemzését, a realizmustól kezdve a liberalizmuson át a konstruktivizmusig, alkalmazásuk és megfelelésük kontextusában Koszovó, mint újonnan függetlenné váló állam esetében. Ezen elméletek rövid elemzését a kutatás kontextuális relevanciája alapján végeztem, átfogóan meghatározom azokat az okokat, amelyek miatt ezek az elméletek nem alkalmazhatók a tanulmányra, miközben igazolják a Koppenhágai Iskola elméleteinek alkalmazhatóságát. Ez utóbbi került felhasználásra e munka alapjául.

A harmadik fejezet a koszovói biztonsági helyzet jobb megértését szolgálja, mivel áttekintést nyújt a közelmúlt történéseiből, amely a jelenlegi biztonság kiterjesztéséhez vezetett. A fő fejlemények tartalomelemzése után, időrendi sorrendben ismertetem a történéseket, kezdve a passzív ellenállással, mint biztonsági eszközzel, haladva a koszovói felszabadító hadsereg katonai felkészésétől a NATO intervención át a nemzetközi protektorátusig, azaz az ENSZ koszovói missziójáig. Ez a fejezet a továbbiakban bemutatja az átalakulási szakaszokat, kezdve a KLA demilitarizálásával, a koszovói védelmi hadtest létrehozásán át a koszovói biztonsági erők megalakításáig és végül teljes katonasággá történő átalakulásáig.

A negyedik fejezet azoknak a kulcsfontosságú szervezeteknek a kritikus elemzésére szolgál, amelyek hatással voltak a koszovói biztonsági architektúra fejlesztésére, tekintettel a nemzetközi szervezetek fontosságára a biztonsági szektorban, beleértve az intézményépítésben és a biztonságpolitika kialakításában játszott szerepüket. Az ENSZ koszovói misszióját azonban az események kölcsönös kapcsolatának érdekében az előző fejezet részletezte. Megvizsgáltam a NATO szerepét, miközben az akadémikusok és a gyakorlati szakemberek humanitárius beavatkozással kapcsolatos nézeteiket is elemeztem. Ezen kívül felmértem a véleményformálók szerepét a KSF együttműködésében és támogatásában. A NATO továbbra is a legfontosabb nemzetközi biztonsági szolgáltató szervezet Koszovóban, amit a KFOR misszióval valósít meg. Tekintettel arra, hogy Koszovó intézményi kiépítése a konszolidáció szakaszába lépett, és Koszovó nemzetközi elismertsége a különféle regionális és nemzetközi szervezetekben való részvétel révén megerősödött, vizsgáltam Koszovó és a NATO együttműködését, valamint Koszovó azon törekvéseit, hogy a NATO-tagga váljon. Az ICO és az EBESZ szerepét is alaposan elemeztem, és miután mindkét koszovói misszióban dolgoztam is, személyes betekintést adtam hozzá. Értékeltem az EULEX, a KBVP legnagyobb jogállamiság-missziója fontosságát és lehetséges hatását a régió biztonsági dinamikájára nézve.

Az ötödik fejezet röviden tárgyalja a koszovói biztonsági jogszabályokat, valamint az EU-val és a NATO-val való harmonizáció fontosságát. A fejezet áttekintést nyújt az euro-atlanti integrációról kül- és biztonság szempontból. Röviden –példaként – bemutattam

Horvátország nemzeti biztonsági stratégiájának kialakítását. Ez utóbbi nem az összehasonlítás céljából került kiválasztásra, mivel a két ország fejlesztéseinek dinamikája és politikai háttere eltér, és mivel Koszovó lemarad az integrációs folyamatokban, hanem csupán egy újonnan függetlenedett állam mintájaként, amely már része az euroatlanti struktúráknak. E fejezet fontos részét képezi az első koszovói biztonsági stratégia elemzése, mivel azonosítja a hátrányokat és kiemeli azok mulasztásának jelentőségét a közelgő stratégiában.

A hatodik fejezet a disszertáció lényegi munkáját mutatja be az eredetiséghez és a tudáshoz való hozzájárulás szempontjából. Részletesen leírja az „értékelési keret” kidolgozását, amely a Koppenhágai Iskola elméletein alapul az első fejezetben leírtak szerint. Az első szakasz az „értékelési keret” formátumának leírásával kezdődik, míg az ezt követő szakaszok az „értékelési keret” teljes tartalmát mutatják be expliciten kifejezett rubrikákon keresztül: indoklás, okok, javaslatok, adatok feldolgozása, értékelő jelentés elrendezése, amelyet a nemzeti biztonsági stratégia értékeléséről szóló utolsó rész zár. Mivel az értékelés önmagában kvantitatív módszert alkalmaz, nagyon egyszerű grafikonokat használok az értékelés feltételezett eredményeinek bemutatására, valamint egy értékelési mintát és egy hipotetikus jelentést is hozzá adtam.

A hetedik fejezet rendkívül fontos, és koherens módon a Koszovói Biztonsági Tanáccsal és annak szerepével kezdődik, mint kompetens mechanizmus a kidolgozott „értékelési keret” gyakorlati alkalmazásához. Nemcsak ez, hanem a KSC is egyben a nemzeti biztonsági stratégia előkészítéséért és kidolgozásáért felelős mechanizmus. Következésképpen ez a fejezet áttekintést nyújt Koszovó új nemzeti biztonsági stratégiájának jelenlegi állásáról, amely a disszertáció elkészítése ideje alatt nyer véglegesítést. Az eljárási előnyök és korlátok tükröződnek, míg a kapott és elemzett információkból - az elmélet és a biztonsági stratégia kialakításának különböző megközelítései alapján - összefoglaló következtetéseket és néhány gyakorlati ajánlást nyújtok.

4. A konklúziók összegzése

A háború után a koszovói biztonsági politikák kidolgozását főként a nemzetközi szereplők felügyelték és irányították. A biztonság, mint a nemzetközi közösség felelőssége akkoriban, kényszer volt a béke és a stabilitás biztosításához. Ugyanakkor a hatásköröknek a helyi intézményekre való átruházása meglehetősen elnyúlt, és mint ilyen, hiányosságokat okozott az időszakos szakmai fejlődés szempontjából. Mindazonáltal a közelmúltbeli fejlemények fényében a helyi felelősségvállalást lassan, de biztosan átvették a megfelelő elkötelezettségű és felelősségű koszovói intézmények. E tekintetben kétségtelenül az egyik legfontosabb vállalkozás a biztonságpolitika megfogalmazása volt. A kül- és biztonságpolitika, különösen a nemzeti biztonsági stratégia kialakítása továbbra is meglehetősen nehéz feladat marad. Egy olyan új, független államban, mint Koszovó, a szakértők bevonása és a biztonsági elméletekről folytatott konzultáció útmutatásként szolgálhat a koherens politikák készítése számára. Ezen túlmenően, amint ez a dolgozat rámutat, hiányzik a végrehajtási rendszer megfelelő nyomon követése és értékelése, annak ellenére, hogy létezik egy olyan mechanizmus (a KSC titkársága), amelynek szilárd jogalapja van e tekintetben, amelyet csak jogilag kell továbbfejleszteni és módosítani. Noha a mechanizmus létezik, hiányzik egy kiegészítő eszköz vagy módszer az értékelés és az ellenőrzés céljának eléréséhez.

Ennek fényében az „értékelési keret” egy objektív gyakorlati eszköz, amelyet a meglévő biztonsági elméletekből állítanak össze, és olyan mennyiségi elemzéssel kombinálják, amely a rendszerben létező mechanizmusokat alkalmazná, kiküszöbölne és megszüntetné a későbbi

hiányosságokat, így biztosítva sikeres megvalósítást. A stratégiai megfogalmazás és az új „értékelési keret” kifejlesztésének fontosságára összpontosító, a gyakorlati tapasztalatokkal párhuzamosan folytatott tudományos kutatás alapján a nemzeti biztonsági stratégiát három szinten fogják értékelni: az egyéni, az állami és a nemzetközi szintű biztonsági intézkedésekkel, amelyek magukban foglalnak olyan biztonsági szektorokat, mint a politikai, a katonai, a gazdasági, a társadalmi és a környezetvédelmi szektorok. A kifejlesztett értékelési rendszernek többrétegű hatása lesz, mivel a kérelmezés által felismeri a végrehajtás során tapasztalható nehézségeket, korlátozásokat, valamint a potenciális veszélyeket, és foglalkozik azokkal a közelgő stratégia kialakítása céljából. Ez végső soron növeli az átláthatóságot és az elszámoltathatóságot, és megerősíti az érintett intézményeket. Ezen kívül az illetékes biztonsági intézményi képviselőknek, nevezetesen a KSC-nek, történő bemutatása után érdeklődést mutattak és hajlandók felkarolni és alkalmazni ezt a mindennapi munkájukban. Az „értékelési keret” jelentősége az, hogy fontos felülvizsgálati alapot jelent, de hasznos ajánlásokat is létrehoz. Az „értékelési keretet” a koszovói nemzeti biztonsági stratégiával és a jogi kerettel kapcsolatos eredeti forrásdokumentumok alapos elemzése, elismert helyi és nemzetközi szakértőknek a folyamatba való bevonásával, valamint a témával kapcsolatos tudományos szakirodalom áttekintése után lehet kifejleszteni. A modellezéshez felhasználtam személyes tapasztalataim is - akár közvetlen résztvevőként, akár közvetve kapcsolódnak a stratégia kidolgozásához és megvalósításához -, amelyek lehetővé tették számomra, hogy hiteles betekintést kapjak a problémakörrel és hozzájáruljak e kutatáshoz. A legfontosabb, hogy ezt az eszközt potenciálisan egy meglévő testület, a Koszovói Biztonsági Tanács fogja alkalmazni. Ez az eszköz – figyelembe véve az újszerű megközelítést, az értékelés természetét, illetve módszertanát - szélesebb körben alkalmazható más államokra is, mivel lehetővé tenné, hogy a használó módosítsa az egyes szintek szereplőit és súlyát az államtól függően. A keretrendszer rugalmas és alkalmazkodó jellegén kívül széles körben való alkalmazhatóságának másik oka az, hogy lehetővé teszi az azt használó állam számára, hogy áthidalja a szakadékot a társadalom és a biztonsági stratégia által érzékelt és egyéb fenyegetések között. Az „értékelési keret” módszertanának korlátai abban vannak, hogy felmérésekre támaszkodik az egyes szintek értékelésénél, ám ezeket a felméréseket oly módon végzik el, hogy a súlyozott válaszok és számos nem állami szereplő révén megpróbálja korlátozni a külső befolyást, legyen az politikai vagy gazdasági. Ez a konkrét határérték azonban további kutatást igényel az optimális megoldás megtalálása érdekében, és minden államnak, mely alkalmazza, tovább kell optimalizálnia az eszközt. Ez annak a ténynek köszönhető, hogy minden egyes államnak megvan a maga sajátos helyzete, változhat biztonsági megítélése. Koszovó esetében például az állami szintű korrupció nagy problémát jelent, míg mások esetében az elfogultság kockázata nagyobb az első biztonsági szinten tapasztalt olyan jelenségek miatt, mint például a történeti és társadalmi sztereotípiák, társadalmi normák vagy lobbizás.

A koszovói fegyveres erők létrehozása meglehetősen új koncepció, mely az egymást követő biztonsági fejlesztésekből származik. Ahogy azonban ez a munka korábban bebizonyította, hogy míg a létrehozás új fogalom Koszovó számára, kontextuálisan ez az újonnan függetlenné vált állam biztonsági felépítésének természetes folyamata. Ezen túlmenően, amint azt az elemzés kimutatta, e haderő létrehozása elősegíti Koszovó szuverenitásának megszilárdítását azáltal, hogy megkezdődik az átállás a biztonsági fogyasztótól a biztonsági szolgáltatóra. Ez az átmenet különösen fontos a koszovói nép számára, mivel az állam jelenleg a valódi biztonsági szolgáltatóvá válás útján van, ami növeli az emberek intézményekbe vetett bizalmát. Ez arra készíti a lakosságot, hogy az állami mechanizmusok révén foglalkozzanak a biztonsággal kapcsolatos kérdésekkel, megerősítve így az emberek és az állam közötti kapcsolatot. Ezért a második szint viszont kedvező e fejlődéshez, mivel növeli és megszilárdítja annak legitimitását és hitelességét, lehetővé téve számukra az

erőszak legitim használatának monopóliumát vagy legalább megosztott hatáskörének érvényesítését a területén belül, ahogyan azt Max Weber meghatározta. Az elemzés azonban azt mutatja, hogy a harmadik szint reakciója a biztonság garantálásából való részvétel mértékétől, vagy akár monopóliumától, valamint kontextuális tényezőktől és körülményektől függ. Miközben a NATO napjainkban ellenzi a koszovói fegyveres erők átalakulását, a tízéves átalakítási folyamat elő fogja segíteni a NATO-val szoros együttműködést, fokozza majd a professzionalizmust, valamint erősíti az euro-atlanti partnerekkel folytatott kétoldalú kapcsolatokat. A KAF a demokratikus és polgári ellenőrzés alapelvein alapuló professzionális haderő lesz, amely szilárdan integrálódni kíván az euro-atlanti struktúrákba azzal a végső céllal, hogy hozzájáruljon a békéhez és a biztonsághoz a térségben. A KAF Koszovó központi védelme lesz, miközben folyamatosan az emberi élőerőre, mint speciális erőre összpontosít, nem pedig a komplex és nehéz támadó fegyverekre és felszerelésre. A KAF egy kicsi, megfelelő és profillal rendelkező haderő lesz, amelynek katonai kapacitása garantálja a Koszovói Köztársaság szuverenitásának és területi integritásának védelmét. A térség békéjét, stabilitását és biztonságát csak az euro-atlanti struktúrákba történő integrációval lehet biztosítani. Koszovó elsődleges stratégiai célként hozzá kíván járulni a regionális biztonsághoz és stabilitáshoz, amit csak a regionális és nemzetközi testületekbe történő integráció révén lehet biztosítani. A Koszovói Köztársaság az EU, a NATO, az EBESZ és az ENSZ tagja kíván válni, vagyis olyan szervezeteké, amelyek hozzájárulnak Koszovó biztonságához, állami intézményrendszerének kiépítéséhez és biztonsági rendszerének felépítéséhez. Továbbra is aktívan együttműködik a Koszovóban található és működő szervezetekkel.

Koszovó meritokratikus megközelítés révén szándékozik integrálódni ezekbe a szervezetekbe. A fokozatos, de teljes integráció ezekbe a szervezetekbe természetesen csökkenteni az országban való jelenlétük szükségességét. Koszovó demonstrálhat egy olyan demokratikus és funkcionális államot, mely jószomszédi kapcsolatokkal rendelkezik, fenntartja a békét, egyben átvállalja a saját folyamatainak a szükséges euro-atlanti normákkal összhangban történő irányításának teljes feladatát.

Noha az integráció a jövő végső célja, a jelenlegi valóság kevésbé optimista, elsősorban a politikai akadályok miatt. Nevezetesen, a fent említett szervezetek többsége Koszovót el nem ismerő tagokat foglalja magában, és valószínűtlennek tűnik, hogy az ország most és a közeljövőben beépüljön olyan nemzetközi szervezetekbe, ahol a döntések konszenzuson alapulnak. Jelenleg a Szerbiával folytatott párbeszéd, amely a jelenlegi állapotban megállt, az egyik legfontosabb politikai elem, amely visszatartja mindkét államot a további integrációtól. De nem vagyok biztos abban, hogy egy esetleges megállapodás megkötése esetén más államok, mint például Spanyolország, hajlandó lenne egyetérteni Koszovó integrációjával. Ami a meghatározott „közeljövő” alkalmazási körét illeti, ha az európai közösség által elfogadott „hiteles bővítési perspektívára és az EU és Nyugat-Balkán közötti fokozottabb együttműködésére a Nyugat-Balkánnal” hivatkozunk, akkor a 2025. évet egyértelműen a perspektív bővítés évének nevezzük, ám csak Montenegró és Szerbia esetében. A koszovói perspektíva meglehetősen homályosan van megfogalmazva, ahol az előrehaladás nyilvánvalóan attól függ, hogy „objektív körülmények megengedik-e”. Tehát, bár Koszovó dátuma nem egyértelmű nemcsak Koszovó, hanem az EU számára sem, leszűrhető, hogy a 2025-es év nem számít egyértelmű kilátásnak, és nem biztonságos azt mondani, hogy ez az év a „közeljövő” hatálya. Nevezetesen, külpolitikai szinten a nemzetközi struktúrákba való integráció lehetősége az egyik fő tényező, amely meghatározza a külpolitika és a stratégia irányát. Ezen kívül a biztonsági szervezetek, különösen a NATO jelenléte súlyos hatást gyakorol Koszovó teljes biztonsági szektorára, mivel a háborút követő állam biztonságát ez a szervezet biztosította a koszovói biztonsági

erőknek a szabványok és értékek, amelyek a KLA és a KPC átalakításán és demilitarizálásán keresztül voltak jelen.

Ez a kontextus egyértelműen befolyásolta Koszovó első nemzeti biztonsági stratégiájának megfogalmazását és koncepcióját. Míg az ilyen szervezetek jelenlétének vitathatatlan előnyei és hozzájárulása van Koszovó teljes államépítési folyamatához, az a tény, hogy jelenlétük vitathatatlanul nélkülözhetetlen az állam és az állampolgárok létezéséhez, ennek a jelenlétnek vannak korlátai, amelyeket el kell ismerni. Nevezetesen, amint ez a munka korábban bebizonyította, ez a jelenlét fokozott függőséget teremtett ezen intézményektől, és akadályozta a koszovói állami intézmények megfelelő és időben történő tulajdonjogát és „érettségét”. Továbbá az első NSS hiányosságai bizonyítják, ez a jelenlét és ezek a szervezetek - valószínűleg tudatlanul - olyan modelleket és politikákat vezettek be, amelyek kontextuálisan nem voltak megfelelőek Koszovó esetére. Így ezek a szervezetek a regionális biztonság szempontjából meglehetősen sikeresek voltak, hozzájárultak a béke és stabilitás fenntartásához, miközben negatív hatásaik voltak a Koszovó államon belüli teljes intézményi növekedésre és felelősségre nézve.

5. Új tudományos eredmények

1. Megvilágítottam a nemzetközi szervezetek összetett szerepét egy olyan újonnan független államban, mint Koszovó, mandátumuk félreérthetőségét és a nemzetközi és a helyi biztonsági kompetenciák átfedését, miközben kilépési stratégiát javasoltam minimális fedezeti nagyságrenddel, amely tanulságul szolgálhatna a világ többi hasonló helyzetben lévő ország esetében.
2. Elméleti és kontextuális elemzést adtam a koszovói hadseregről - az újonnan kialakított fegyveres erőkről egy újonnan független államban, amelyet akadémiai és fogalmi szempontból még nem vizsgáltak meg.
3. Kidolgoztam egy átfogó megfigyelési és értékelési eszközt - a „Kiértékelési keretet”, amely a tudományos biztonsági elméleteken alapszik a gyakorlati felhasználáshoz, és amely eredeti hozzájárulás a tudáshoz.
4. Megterveztem az „értékelési keretet” korai figyelmeztető biztonsági eszközként való felhasználását, amely így elősegíti a lehetséges biztonsági problémák kezelését. Az „értékelési keret” megfelelő és integrált alkalmazása megakadályozza a biztonsági politika megfogalmazásának túlpolitizálását, és utat enged a kizárólagos professzionalizmusnak;

Az elmélet általános alkalmazhatósága

- Az ebben a tanulmányban kidolgozott “értékelési keretet” a KSC hivatalosan elfogadja, és fő nyomon követési, értékelési és jelentési eszközként fogja használni;
- Az “értékelési keret” alkalmazásával a biztonsági stratégia kialakítása inkább proaktív vá válik, nem pedig reaktív a lehetséges kihívások azonosításában és kezelésében;

- A KSC munkatársait felkészítik a biztonsági stratégia legmegfelelőbb megfogalmazására és az ebben a kutatásban kidolgozott képlet alapján végzett átfogó értékelés elvégzésére;
- A KSF közel jövőbeli átalakulásának ideje alatt Koszovónak lesz Katonai Akadémiája, tanfolyamként kerül tanításra a biztonsági stratégia megfogalmazása, valamint a biztonsági stratégia átfogó értékelése;

A szerző témában írt publikációi

1. “The Role of International Organizations in the Development of Security Sector in Kosovo: Advantages and Constrains. *The Hungarian Defence Review*, Volume 147. Issue 1. 2019.
2. “Kosovo and EU Integration Process” - *Yearbook Šipán 2015*, Lidija Čehulič Vukadinović (Ed), The Atlantic Council of Croatia Center for International Studies, Zagreb, 2016. <http://www.atlantic-council.com.hr/images/yearbooksipán/Yearbook-2015.pdf>. pp. 86-95.
3. “Supporting Newly independent states: Kosovo — Hungary Relations after the Independence of Kosovo” - *AARMS* Volume 13 Issue 3, 2014. <https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/aarms-2014-3.original.pdf>, pp. 433- 442.
4. “Deconstructing and Defining EULEX”– co-author with Vjosa Musliu, *Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*, Volume 8, Issue 1, 2014. https://www.researchgate.net/publication/281813662_Deconstructing_and_defining_EULEX. pp.66-85.
5. “Development of Virtual Economic Zone in Support of EU integration in the West Balkan region” Shkendije Geci Sherifi – Edmond Hajrizi – Karoly Nagy p 82 <https://conferences.ubt-uni.net/2014/books/Abstract%20Book%202014.pdf>
6. “Small Countries and Cyber Defence” co-author with NAGY Károly: *AARMS*, Volume 12, Issue 2, 2013. <https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/aarms-20132-sherifi.original.pdf>. pp. 329-342.
7. “The Role of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo. EULEX in the Security Dynamics in the Region” *Hadtudományi Szemle (Military Science Review)* () Budapest, NKE, 2013, Volume 6, Number 3. https://epa.oszk.hu/02400/02463/00016/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2013_3_102-108.pdf. pp. 102-108.
8. “The Security Legislation in Kosovo. Importance and Challenges of the Harmonization Process with the EU and NATO”. <http://biztonsagpolitika.hu/publikaciok-2013/shkendije-geci-sherifi-the-security-legislation-in-kosovo>. Május 25, 2013. 22.o.
9. “Kosovo’s Difficult Path Towards Independence: Legal and Political Implications,” *University of Pristina Journal of Human Rights and Policy*, vol. 2, nr. 1 (2009) pp. 61-113.

